

Σωφίης τῆς πρῶτης

Hoc est,

THESES ANALY-

TICAE, EX TRIBVS PRIMIS GENE-
seos Mosæicæ capitibus, de historia conditi mun-
di: præcipuè hominis primùm creati, corrupti
& reconciliati cum Deo, pro materia ordina-
riæ disputationis propositæ à GEORGIO

MYLIO D. P. & Cancellar-
rio academico:

Ad quas

PRAESIDE EODEM, DIVINI NUMI
nis ope, exercendi ingenij gratiâ respondere conabitur
M. IOANNES NICOLAI Hollsius, XXV. No-
uemb. die S. Catharinæ dicata, manè hora
VII. in auditorio Collegij
noui.

15

86.

WITTEBERGAE

Excudebat Matthæus Velack

5

THEOLOGIAE STUDIOSIS S.

Quia nuper aduentu multorum, ad hanc Academiam non mediocris facta est accessio: & in commodè multis accidit, si Biblici cuiuspiam libri enarrationem audiant, cuius principio explicando non interfuerint: operæ precium, me facturum iudicavi, si ad absentiae iacturam compensandam, non solum publicè disputanda proponerem: verum etiam thesibus comprehensa, fusius complecterer, quæ sub initium scholarum Mosaicarum à me tractata sunt. Solemus ijs, qui serius ad conuiuium accedunt, analecta quedam & reliquias apponere eorum ciborum, qui iam à mensa fuerant remoti, ut specie saltem integri conuiuij fruantur, qui primo apparatus non adfuerunt. Multò magis è re multorum me facturum arbitror, cum vsum & necessitatem magnā in omni Theologia habeant, quæ à Mo- se Geneseos suæ initio sunt descripta, si horum saltem aliquas reliquias cum his, qui nuper aduenerunt, communicem. Quas ut boni consulant, & studijs suis à me omnibus modis consul- tum velle, omnes agnoscant, etiam atque etiam peto: & quoniam futurum sit, quod peto, nihil equidem dubito. Valete in Domino.

I.
Cum & verum, quæ vetustate temporis omnes alias ante-
cedunt, historiam Genesis Mosaica contineat: & purioris Theologiae principia ipsa atq; fundamenta constituat: non casu, sed iure optimo factum est, ut huic inter scrip-
ta vniuersa biblica primus locus ex dignitate obtigerit.

II.
Partem eius primam, quæ de Creatione agit, quamq; πρωτότης,
vel ut appellare libet, cum Moses non tam ex relatu aliorum didice-
rit, quàm ex diuina reuelatione acceperit: quicunq; notitiam
Dei, hac ὑποφωτισμένη traditam, habere voluerit, fide eam, habitu ni-
mirum illo diuinitus ingenerato, assequatur necesse est.

Heb. 11

III.
Creationis partes due sunt potissimum: prior, quæ fabricam
totius huius vniuersi: altera, quæ ἀνθρώπου, hominis scilicet con-
diti, eiusdemq; in summo dignitatis gradu constituti, descriptionem
continet.

IIII.
Vtriusq; partis autorem vnicè Deum constituiamus, cuius adeò
propriam esse creationem iudicamus, ut neq; esse vel subsistere in re-
rum natura quicquam queat, quod à Deo non sit conditum: & De-
um esse necesse sit, cuius rei, quæ subsistit, vllius origo vel creatio
tribuitur.

Exod. 20.

Esa. 45.

V.
Creatio ista, de qua loquimur, exordium, cum tempore ipso,
commune habuit. Sic enim in principio cælum & terra, hoc est, rea-
rum, quæ creandæ erant, visibilium omnium condita est materia,
ut neq; tempus esset, quo non esset mundi pars aliqua visibilis, cum
æternum esse materiæ nihil possit: & quamprimum esse res cor-
poræ inciperent, statim in tempore simul essent, cum extra tempus
esse nihilo magis queant, quæ corporea sunt, quàm extra locum, si
conditionem natura non exceperint.

VI.
Mundum Deus conditurus, cælum & terram, creauit primùm,
A 2 hoc

hoc est, informe quoddam chaos, & confusam cæli terræq; molem ex nihilo condidit, quæ producendis omnibus cū superioribus, tū inferioribus corporib; materiam exinde præbuit: Quo respectu dicens dum est cū physice ex nihilo nihil fiat, à Deo in creatione prima, omnia ex nihilo esse condita.

VII.

Ignat. ad
Mag.
Psal. 33.
149. 5.
Iustinus
dial. cum
Tryph.
Ioan. 1.

Ex hac impolita & indigesta massa, Deus dicendo omnia procreavit: quo verbo non λόγος & πρῶτος λόγος, aut euandus sermonis sonus: sed efficax voluntatis manifestatio intelligitur, quam meditante λόγος illo οὐσιώδεις νοῦς ὑποστατικῶς factam esse, haud immerito quidem scriptura affirmanti credimus: Quod autem idcirco λόγος istius principium in tempore esse Seruietus dixit, putidissima esse profanitatis statuiamus.

VIII.

Compagis isti rudi atq; indisposita lucem Deus prima die intulit, confusam illam quidem, & minime organicā: scātalem tamen, quæ triduo primo, diei noctisq; discrimen motu suo satis euidens efficeret.

IX.

Secunda dies cæli sic proprie dicti fabricationem continet, quod Expansionis appellatione perquam apta νοῦς ἐμφαντικῶς lingua sancta insigniuit. Quam quod duplicium aquarum, supernarum atq; inferarum vates noster historicus interstitium facit, tametsi captum humanum plane superat, ut hinc varia comminiscendi multis præbita sit occasio: nos tamen & textus Mosaiici euidencia, & scripturarum symphonia coacti, aquas supra cælos non negamus: τοῦτο ἵδωμεν νοῦς οὐσιώδεις, Basilio monitore: & quod usum harum non perspicimus, ignorantiam istam cum summis viris, minime nobis turpem arbitramur.

X.

Basil hex.
hom. 4.
Ambros. l.
3. hexa.
c. 2.

Tertia die marium & terra fabrica consummata est. Nam aquas sua materia fluxas, & toti terra innatantes, cælestis opifex vi quadā coarctatas, in profunditatem demersit, & in abyssos repulit, quæ maria dicuntur. Quibus locis sicculata perhibentur aqua, ut aggeris in modum assurgentes, terra planitiem altitudine sua longè super

superent: quodq; in his omnibus summe miraculosum est, intra limis res suos non ferreis aut saxeis, sed sabulosis duntaxat & pulueris lentis repagulis conclusa se contineant. Quo vel uno timore Dei nobis incuti, teste Scriptura, par fuerat & consentaneum.

XI.

Aquis intra sua septa compulsis, diuino edicto terra apparuit, cuius & sinus omnes atq; penetralia, & vniuersam superficiem, tam admirando metallarum, herbarum, florum fruticum, arborumq; & leguminum apparatu repleuit Deus, ut eam humano, totiq; adeo animantium generi uberrimum esse cornu copia & penu refertissimū voluerit. Eidem vim germinandi indidit, id est mirabile fecunditas eius beneficium contulit, idq; ab astris (a quibus id in solidum pendere ethnici opinati sunt) sic se iunxit, ut natura etiā hoc istis prius esse voluerit.

XII.

Quartam diem ornatus cæli sibi vendicauit, quem siderum stellarumq; in primis duorum maiorum luminariū creatis constituit: Quorum à Mose triplex potissimum usus describitur. Primus ut diei noctisq; discrimina, certorumq; temporū metas constituent. Secundus, ut signorum vicem præbeant, quod naturaliter in tempestatibus, agricultura, medicinis, similibusq; actionibus fieri putamus: præter naturaliter, cum ex accidente in his eueniunt, quæ fatales pœnas portendant, aut insolitos euentus denuntiant. Tertius, ut non confusam, qualis primo triduo fuerat: sed distinctam & organicam lucem irradiatione sua mutuis victibus per orbem diffundant.

XIII.

His igitur metis comprehensam, atq; ad hos usus accommodatā astrorum contemplationem fas nemini esto reprehendere. Sin morū fortunæq; in humana vita ab astris pendere ratio: peccatorum inclinationes indeidem profusci: aut habituum animi bonorum in morumq; actionum item euentuumq; humanorum causa & principium in istis esse statuitur, quacumq; istud inclinationis, grauis secundarij, cause partialis, obiecti generalis, aut coniecturationis modicatione fiat: Scripturarum fundamento carere ista, nemini pro est incognitum.

XIV.

Amb. hex.
1.5. c. 2.

Quintam diem piscium atq. volucrum procreationi Deus tribuit: in qua communem minimis & maximis naturam infudit Deus, vno momento, eadem operationis vi balenam produxit, quae ranae; non laboravit in maximis; non fastidiuit in minimis.

XV.

Sextam diem bruta cum homine commune quidem habent ortus sui principium: creationis autem rationem longè diuersissimam.

XVI.

Bruta namq. ex terra prodire iussa, vitam (mirabile dictu) diuini verbi imperio, ex elemento vitae experte hauserunt. Vnde est ut Natura in hoc genere animantium originem suam semper referat: interitus autem ortui haud immerito respondeat.

XVII.

In creatione hominis non, ut in reliquis, imperio nudo egit Dominus: sed habita quasi deliberatione, Faciamus hominem, dixit: hoc ipso Deus homini de praesentia sua cogitandi euidentis argumentum suppeditauit.

XVIII.

Neque verò nisi cum Filio & Spiritu sancto hac illi deliberatio intercessit: cum pluralem numerum Deo de se loquenti κατὰ μεγαλοπρεπείας τῶ πορ tribuere nimis sit insipidum; angelos autem in consortium creationis admittere, planè sit blasphemum: ut rectè à Syrmienſi Synodo sit decretum: εἰ τις τὸ ποιῶν μου ἄνθρωπον μὴ τὸν πατέρα πρὸς τὸν ἱόν, λέγοι, ἀλλ' αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν (multo magis καὶ πρὸς τοὺς ἀγγέλους) εἰρηκέναι: ἀνάθεμα ἔστω.

XIX.

Corporis fingendi materiam quamuis ex terra desumpsit Deus opifex, ὥς ἐγγὺ ἔχει τὸ ὑπόμνημα πρὸς εὐαγγ. ταπεινώσεως, ut loquitur Ἐξαμ. λ. Basilii, καὶ φυλακτικῶς ἐπὶ πάσης ἀμαρτίας: tamen id ipsum, ut ite, rum cum Basilio loquamur, τῇ ἰδίᾳ χειρὶ φιλοτεχνήσας suo quasi digito sic efformandum suscepit, ut neque ad miraculum praestantius, neque

neq. ad exhortationem conueniens fieri in humano corpore quicquam potuerit.

XX.

Corpori ex gleba terrae formato, spiraculum vitae h. e. animam Deus indidit, non ex Clementis aut corporea materia productam, (sic enim mortalis, brutorumq. anima similis humana foret) neq. ex diuina natura essentia (qua ἀμείψις & ὁμοῦ ἀμετάστροφος est) depromptam: sed ex nihilo, perinde ut angelicos spiritus, constat am, quam creando inspirasse, & inspirando creasse altissimum, orthodoxa antiquitas religiose credidit.

XXI.

Quae quamuis Deus pro sua omnipotentia vno die omnia imò vno momento condere facile potuisset: tamen ut est mens liberrima & sapientissima, & non confusionis, sed ordinis Deus, ita Creationis opus disposuit, ut sex dierum spacio omnia absoluerit, ne vel vno momento absolutum Creationis opus, per humanam incuriam vilesceret: vel ad praecipitanda, minusue elaboranda sua opera hominibus hoc ipsum cogitationes incuteret.

XXII.

Absoluto vniuerso opificio cum Deus creata contemplatus omnia, valde esse bona viderit: diuina maiestatis laesa reus esse iudicabitur, quisquis rei ulli ex creatione malum imputauerit.

XXIII.

Sic tandem creationi primaue finis est impositus, diesq. septima quieti destinata, non quam Deus ceperat, qui ceu actus purissimus neq. operando laborat, nec cessando recreatur: sed ut mortali generi ea dedicata sit, in quo par erat perennem & sacrosanctam esse tam admirandi operis memoriam.

XXIV.

Iam hinc Omnipotentiam Dei, cuius in hac materia sedes est propria, par erat aequumq. omnes humiliter agnoscere: cuius in hoc opere & multa & illustra edita sunt specimina.

XXV.

Nam quod supra firmamentum aqua collocata sunt, quod aquae:

quae pendule quasi haerent in nubibus, quod aquae inferiores infra terram demersa, partim etiam in mari supra eam prominentes, fasbulosis repagulis constrictae sic continentur, ne exundent semper: quod terra in medio quasi aere suspensa, fulcris destituta consistit: & ut summam dicam omnia, sola Verbi virtute ex nihilo haec vniuersa Deus condidit: haec ad fidem omnipotentiae diuinae astruendum si cuiquam non sufficiunt, is certo persuasum habebit, omnipotentiae diuinae si quicquam sit impossibile, id esse, ut fidem veritatis infideli istiusmodi villo modo faciat.

XXVI.

Primum ergo, quod Symbolum Apostolicum docet, haec etiam potentia diuina fax ex opere Creationis, omnibus articulis fidei prae luceat, ut si quomodo ista, quae creduntur, fieri queant, rogetur: ad omnia quae sita una valeat responsio, Creationis testimonio omnia potentem esse, qui nobis credenda ista omnia Symbolo proposuit.

XXVII.

Tum in verbo eiusdem nihil nobis offeratur, quantumvis vel à ratione dissonet, vel cum natura ipsa pugnet, quin fidem apud nos simpliciter mereatur, cum Deo (qui ex nihilo omnia condidit, quiq; ut natura esset, quod est, sola virtute Verbi effectus) in natura rerum creatarum imò etiam extra, praeter, supra, contraq; eam nihil possit esse difficile, nedum impossibile.

XXVIII.

Dira ergò haud dubiè fuerit blasphemia, quod quidam Deus non posse, quicquid cum natura & definitione rei pugnat, impio ausu pronuntiant: aut quod Rhetor quispian infelicitè desertus scripsit, Deum non posse, quod essentiale rei cuiquam sit, detrudere salua essentia.

XXIX.

Sic non docuit loqui aut scribere Spiritus Dei, qui Deum infinita cum redundantia omnia posse facere, supra etiam, quam intelligi

Ephes. 1.
20.

etelligimus, pronuntiat: sed Spiritus mendacis, qui voluntatem & potentiam Dei, naturae esse supponit fingit, hoc est, qui neg, quid Deus, neg, quid Dei sit, intelligit.

XXX.

Creationi rerum omnium, indiuidua societate gubernatio earundem adiacet: quam talem Deo conditori omnium tribuimus, Heb. 11. ut non temere ac fortuito omnia ferri, non confuse misceri, non in certo casu cecoz, motu rueret cuncta patiat, sed admirabili sapientia conseruet omnia, moderetur singula, dirigat cuncta, administraret vniuersa, tamq; omnino rerum omnium nihil sit ab eius gubernatione & prouidentia alienum, quàm nihil est rerum omnium, quin ad eiusdem creationem referendum sit. Quam rem pulchrè & breuiter complexus Eusebius inquit: Vniuersa, diuina prouidentia existeret & gubernari, vera pietatis iura prae dicant.

De praeparat.
Euang.
c. 5.

XXXI.

De Angelis quantumvis nihil sit à Moise in historia Creationis expressum: quod D. Athanasius dicit τὸ φιλοσόφων καὶ πολλῶν τῶν ἁγίων καὶ μαλιστα τῶν ὁσίων factum asserit: quin tamen à Deo creatam conditio sint, nemopus ambigit.

Quaest. ad
Antioch.

XXXII.

De tempore Creationis illorum cum tacent Scriptura, atq; in diuersa abeuntibus Patrum sententijs, statui aliquid difficulter queat: laudanda est D. Augustini, modestia, qui, tametsi magis probet sententiam eorum, qui Angelos simul cum mundo creatos esse sentiunt: permittit tamen, ut in hac re liberè sentiat unusquisque, quod velit, saltem hoc obseruato, ne Angelos Deo coaeternos faciat.

De Ciuit.
l. 1. c. 32
Theodoretus
quaest. 13
in Gene-

XXXIII.

Iam cum rerum, quae sunt, omnium, nonnisi unum sit principium: fas non est, à creatione Dei, Spiritus etiam damnatos seungere: nefas autem summum est, malitiae eius, aut damnationis etiam, cui nunc isti subiacent, culpam Deo vel minimam ascribere.

B Sic

XXXIII.

Sic igitur res ista habet, ut, quod sunt spiritus isti, sit ex Deo, cum defectione sua à Deo, id quod essentia fuit nihilo magis amiserint, quam homo per peccatum id, quod natura fuit, perdidit: ex quo est illud consequens, ut hactenus quidem malum dici nequeant, cum autorem Deum habeant. Quod autem tales nunc sunt, quales Scriptura esse predicat, id ex eo est, quòd in veritate non perstiterunt.

Ioan. 8.

XXXV.

περί θεῶν
ὀνομα-
τῶν τοῦ
339.

Quam rem argutè Dionysius complexus est, in hunc modum scribens, τοῖς δαίμοσι, ὁ μὴ εἶσι, καὶ ἐκ τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἀγαθῶν: τὸ δὲ κακὸν αὐτοῖς ἐκ τῆς τῶν δαιμόνων ἀγαθῶν ἀποπλάσεως.

XXXVI.

Verum his omisiss, in contemplationem μικροκόσμου, hominis scilicet, cuius gratia mundus iste creatus fuit, nostra transeat disputatio, cuius, quæ à Mose descripta sunt, adiuncta, consideratio nem diligentem cumprimis merentur.

XXXVII.

Adiuncta vocamus eas conditiones, quarum gratia homo non id, quod secundum essentiam est, homo scilicet: sed, quod accidentis est, talis vel talis homo esse dicitur: ita nimirum comparatas, ut partim priusquam homini inesse cepissent, homo ipse fuerit: partim postquam desissent, homo minime interierit.

XXXVIII.

Ea verò quatuor potissimum à Mose describuntur. Quorum primum ac precipuum dignitatis est, scilicet quod ad imaginem Dei conditus esse homo, atq; ad similitudinem eiusdem factus legitur.

XXXIX.

Iam quenam illa & ubi fuerit in homine dignitas, variè à multis disceptatum: à paucis rectè & plenè definitum est. Hic ergo quòd cautius & tutius progrediamur ad inuestigandam imaginis, quæ fuit in homine, diuina sedem atque essentiam: regularum quarundam

rundam, ceu Ariadne fili ductum sic sequemur, ut omnes errorum labyrinthos in hac causa euadere possimus.

XL.

Primum, cum imago Dei in homine nihil aliud fuerit, quam similitudo quadam hominis cum Deo, qua factum est, ut Adam diuinus quidam homo fuerit: in complexum diuinae imaginis nihil veniet, nisi cuius similitudo in Deo monstrari aliqua poterit. Hac Hieron. in 1. Cap. Ezech.

XLI.

Iam ut peregrinum nihil imagini diuinae in homine admiscendum: sic neq; eorum, quæ sunt huius propria, hoc est, ex quibus homini cum Deo similitudo aliqua intercedit, quicquam mittendum est. Quo κατὰ τὴν ὁμοίωσιν obseruato, Rabinorum de immortalitate, & domino hominis in res creatas opinio nimis diluta faciliè corruet.

XLII.

Deniq; quod tertium est, in censum diuinae Imaginis ea duntaxat venient, quæ naturam seu substantiam hominis non constituunt, siue id ex parte, siue ex toto fiat.

XLIII.

Enimuerò cum per peccatum Protoplastorū Imago Dei in homine prorsus sit amissa: Natura autem hominis neq; ex toto, neque ex parte interierit: his quasi metis & cancellis circumdati, ad Imaginis diuinae descriptionem ritè progrediemur, ut neq; quicquam eorum, quæ ex peccato & lapsu in homine fuerunt, residua, Imagini diuina (quæ amissa fuit) admisceamus: neque eorum, quæ sunt in homine amissa, ab eadem quicquam excludamus, cum præter imaginem Dei, homo intra sese nullius rei iacturam fecerit, quæ tamen vel sola longè fuit tristissima.

XLIII.

Quo solo κατὰ τὴν ὁμοίωσιν planè manifestissimo eorum refelli potest error, qui essentialem in homine imaginem Dei statuunt: monstruosissimo hoc errore partim hominem in Deam (qui solus essentialiter in-

flui & boni est) transformantes: partim duos, duas confundentes, quae sunt inter sese longè diversissima.

XLV.

Nam cum peccando factum sit, ut imago Dei in homine deperierit: non sit autem factum, ut natura humana interierit: consequens est, si Imago illa in homine essentialis fuit, ut vel imaginem Dei homo non amiserit, cum homo esse non desierit: vel non sit humana natura, quae post peccatum remansit, cum essentia eius planè sit deperdita.

XLVI.

Notatur hac regula eorum etiam incuria, qui Imaginem Dei partim essentia mentis & voluntatis, seu anima rationali: partim iustitia & sanctitatis diuina participatione definierunt, id est partem naturae humanae cum Imagine Dei, & opus Creationis cum dignationis gratia confuderunt.

XLVII.

Quia verò et imago Dei in homine, sic essentia etiam humana natura, seu *ἡδὴ* quaedam *ἀδιαίρετα* *ἡ* *ἁπλοῦς*, puncti instar, aut tota sunt, aut tota non sunt: neque homo partim esse, partim non esse, quod dicitur, potest: fieri nequit, ut partitio ista locum habeat.

XLVIII.

Idem esto iudicium de ijs, quae in hoc negotio de typis Sacrosanctae Trinitatis, in humana anima relucetibus & Imaginem Dei in homine constituentibus eleganter magis & argutè, quàm verè Augustinus philosophatur.

XLIX.

Potest regulis suprà positis, quarta etiam hac & postrema ad Cor. 3. adijci, Quoniam ita amissa est Imago Dei, ut diuino beneficio eius restauranda sit facultas: ex reparatione indicari optimè, qualis eiusdem ante iacturam fuerit conditio.

L.

Nos igitur istarum regularum ductum secuti, & Imaginem Dei nihil aliud quàm Diuinitatis quendam in homine quasi resurgentem

gentem splendorem interpretantes, quatuor eius partes praecipuè constituiimus, duas animi potissimè, reliquas totius hominis proprias.

LI

Nam sapientia aeterna radium quendam & fulgorem mirabilem, in Spiritu mentis: iustitia, in sanctitate voluntatis humana Ephes. 4. splendorem eximium sic effudit Deus, ut & rerum scitu dignarum Col. 1. nihil non intelligere & fugiendarum nihil velle, expetendarumq; nihil nolle posset homo, hoc est, animo esset planè integerrimo & nihil omnino voluntati eius resisteret, si praecepta Dei seruare vellet, Iudaeos. ut Augustinus loquitur.

LII.

Accessit his imperium in res omnes creatas reliquas, & vitam curis, afflictionibus, morbisq; vacuam citra interuentum mortis subsequens beata immortalitas: sic ut Imago Dei in homine nihil aliud fuerit, quàm idea quaedam Diuinitatis in homine ceu speculo refulgens pulcherrima, & quanta in hominem cadere potuit, summa perfectio & praestantia, quae in mente lux diuina, sapientia, in corde nil nisi sanctitas & iustitia reluxit, coniuncta cum imperio & dominatu in terris summo, & suauissima perpetua immortalis iustitiae fruitione.

LIII.

Mirantur multi corporis humani fabricam, sensuum interiorum atq; exteriorum, facultatumq; animae operationes, & de hominis operificio admiranda conscribunt opera. Hac verò quam modò exposuimus, dignitas, amplissimā Christianae Philosophiae materiā continet.

LIIL.

Nam quauis hac iam sit amissa dignitas, & non possit à recordatione, doloris abesse acerbitas, si in mentem nobis veniat, Fuiusmus Troes: singularem tamè voluptatem rursus affert, si consideramus, quae in potestate habuimus, bonis, ad pristinam dignitatē postliminiò recuperandam, Christi beneficio nobis patere accessum intellegamus. Cuius considerationis qui vel primoribus labris gustum aliam quem percepit, fieri non potest, quin ad bruta minimè se abiciat, sed creationis & restorationis honore dignum sese viribus omnibus praeberet, studeat.

Deus homini scientiam videri queat, aut studiosè precipit occa-
sionem proposuisse, si Pandora pyxidis instar arbor hac fuisset.

LXV.

Pleriq, inter quos est etiam Augustinus, arborem istam nos-
men non à fructu: sed euentu, qui transgressionem est secutus, sortis
tam esse autumant, ut quia fructu eius gustato, misero experimen-
to didicerint, quàm bonum fuerit, quod amiserint, quàm malum,
quod ipsi sua culpa sibi attersuerint, hinc arbor Scientia boni & ma-
li nuncupata sit.

LXVI.

Si in re nullius periculi nobis etiam diuinare licet, libetq, in
hac appellatione ad euentum, & posteriora respicere: quidè si ad
promissum Serpentis commodius appellationis istius origo referenda
videatur? Cum enim Ebraismo satis vulgato Scientia boni & ma-
li, sicut etiam dextri & sinistri, pro plena & perfecta sumatur:
mulieri autem à Serpente dictum fuerit, Eritis sicut Dî, scientes
bonum & malum, cum fructus vetiti esum ipsi persuasurus esset:
quid prohibebit, quò minus hinc huius appellationis origo ducta, & à
Mose προσληψικως usurpata videatur.

LXVII.

In hunc ergo cultissimum hortum, introductum hominem,
Deus constituit incolam atq, dominum: foris nullam aliam ob caus-
sam, opinor, conditum, nisi ne Natura hereditarium, aut meritis
debitum: sed gratia duntaxat acceptum esse referendum hoc benefi-
cium etiam in protoplasto constaret: ex quo cœlestis Paradisi incol-
latum, longè magis gratuitum esse, omnium seculorum homines ag-
noscerent.

LXVIII.

Cui dominio ea demum solennis accessit inauguratio, qua im-
perium in animalia homini confirmatum fuit. Nam cum mirabili
subiectione

subiectionis affectu, diuinitus singulis indito, ad protoplastum ve-
nirent omnia, quibus ille, singularium perspectis naturis, nomina
imponeret: subiectionis atq, humani Imperij notam hoc ipso symbo-
lo vniuersa accepisse, satis est perspicuum.

LXIX.

In quo tamen dominio ne ille monarcha ignauo otio torpesce-
ret, cultura & custodia horti vicissim illi demandata fuit, non
illa quidem utraque laboriosa, quæ corporis vires frangeret: sed
negotiosa, quæ & animum contemplando exerceret & moderato
ac liberali motu, ad conseruandam temperamenti eunzooton pluri-
mum conduceret.

LXX.

Reliquum fuit, ut quando homini à Deo de omniū rerum afflu-
entia satis erat prospectum, & Deus liberalitatis suæ & munifi-
centie quasi exemplum quoddam in protoplasto statuerat: de eo
sibi vicissim obstringendo deuinciendq, Deus consilium caperet.
Id cultus diuini præscripto & Religione factum est, quæ à religan-
do nomen sortita, hinc in genere humano originem traxit, hoc
principio quodā quasi nutritur nobis insito, ut beneficijs diuinis fru-
entes, ad obsequia grata acceptaq, Deo se vicissim obstrictos esse
sentiant.

LXXI.

Religionem vniuersam vna duntaxat lege, breuissimā sim-
plicissimāq, definiuit, abstinentia scil. arboris vnius & fructuum
eius, quæ Scientiæ homi & mali arbor postmodum dicta fuit: quo
interdicto non fructus respectum habuit Deus, quasi in ipso fue-
rit, quod nocere homini potuerit: neque etiam victui modum
statuere lege ista voluit, cum nihil sanè Dei interesset, quoad na-
turam fructuum attinet, quouis fructu hominem promiscue vesci.

LXXII.

Verum hoc saltem spectauit Dominus, ut in huius arboris
C intere

interdicto, probanda Deo obedientia sua, homini materia esset
proposita, id quod D. Augustinus pulchra inductione probat, quia
ea pomorum vetitorum natura fuerit, et non prohibita, neque
ipsi, neq. alij cuiquam nocere potuerint: nocuerunt autem sola ea
ratione, quod prohibita gustata fuerint, hoc est, inobedientia.

LXXIII.

Primaria veritatis & puritatis in cultu diuino & Religione
qualibet religio, hoc primitiuo cultus diuini praescripto continetur.
Nam ut non licuit Adamo, etiam in innocentia constituto
adhuc, arbitrarium sibi cultum Dei deligere: sed penes se hanc
statuendi potestatem Deus esse voluit: sic et de hominibus, non religio
aut purus cultus erit, qui quid hac in parte qua vis hominum de,
uolito & intentio, non praescribente Deo, introduxerit.

LXXIII.

Secundum hoc est, quod in cultu diuino maxime Deo placet
Simplicitas. Magis quidem incurrunt in oculos, quae operosa sunt
& magnam in se varietatem continent: sed animi exercitium
praecipue in cultu diuino spectandum est, qui tanto est ad interna
Spiritus munia praestanda expeditior, quod est à rerum externarum
occupatione libertior. Nisi quod ad coerendam mirificam
Israelitarum superstitionem & curiositatem, multiplici & laboriosa
rituum varietate, populum istum exercere & quasi fatigari con-
atus fuit.

LXXV.

Tertio non externi operis ritus, sed interni Spiritus obedi-
entia praecipue à Deo spectatur.

LXXVI.

Denique, quemadmodum non pro salutis merito, cultus protoplasto
constitutus est, sed ut graditudinis iure Deo subiectum se esse ob-
strictumq. ostenderet: sic cultus cuiuslibet scopus erit propositus non
salutis de merenda consilium: sed testandae gratitudinis officium.

LXXVII.

ὡς ἀποδείξαι τὴν ἐπιείκειαν τοῦ Θεοῦ
facilitate legis lata Deus iam ostēderat: οὐ μὴν ἀλλὰ
(qua

(qua altera in Legislatore virtus est) periculi denunciatione idem
testatam facit, cum inquit faturum, ut si de arbore vetita gus-
set, certissimum mortis periculum incursum sit.

LXXVIII.

Variè se hic distinctionibus mortis fatigant aliqui: verum De Ciui.
ea omnia repudiat Augustinus, & omnes mortes, ut ipse loquitur, l. 13. ca. 2
& quicquid mortis est, usq. ad nouissimam mortem, quae aeterna
est, intelligendum esse scribit.

LXXIX.

Graue hoc quidem aliquibus atq. atrox videtur pro delicti
ratione supplicium. Verum si id pensi habeatur: quàm immanis sit
ingratitude, si exquisita affluentia Dei & apparatus liberalis-
mus, quem liberum esse voluit homini, non sufficiat, quin vetitis
etiam vestigiis pudenda & profusa libidine appetat: is poena cum
delicto omnino facile agnoscat.

LXXX.

Ab Ecclesiastica hierarchia ad Oeconomiam constituendam
Deus illico progressus est, sancito coniugalitatis foedere, cuius
ius origo & conditiones pulcherrimè à Mose sunt descriptae. IIII Ad-
iunctum
societas.

LXXXI.

Sociam foederis, mulierem esse Deus voluit, cuius formatio-
nem in se quoq. Deus, perinde ut Adami, immediatè recepit.
Materiam illi coacta ex latere Adami, somno consopiti, desumpta,
praebuit: ex qua mirando Dei artificio mulier est constructa, qua
idonea esset, ut in viri venire posset consortium.

LXXXII.

Iam eodem & prae dicatore, & conciliatore foedus ipsum à
partibus scribitur esse initum, constitutaeq. leges, quibus haec socie-
tas semper esset inter coniuges rata atq. stabilis.

LXXXIII.

Qui loco, qui tempore ipso instituta huius societatis non ter-
retur, autore salte atq. encomio eiusdem deterreantur, ne faciant,
C 2 dicant,

dicant, cogitentue in huius instituti deformationem & contumeliam, nisi quantum in Deum ipsam, autorem eiusdem, redundare velint.

LXXXIII.

Pari cura laborandum est ab illis, qui hanc societatem sunt ingressi, ne morum factorumque turpitudine ordinem istum polluant: sed utringque diuini instituti, arctissimaque coniunctionis memores, sic officij sui partes administrent: ut apud ipsos quoque in honore pateat esse sacrum matrimonium.

LXXXV.

Sed heu dolor, heu miseria, ut non diuturna fuit, quae in Paradiso protoplastis obtigit felicitas: sic nos ab illius consideratione, (cuius amissa dolore & desiderio etiam enecari queat homo) penè intempestive auellit Moses, nimirum ex cultissimo Paradisi nemore, in horrendam vallis lachrymarum speciem, id est, ex beatissimo innocentiae statu, ad peccati & corruptionis humanae conditionem ocyus transitum faciens.

LXXXVI.

Psal. 49.

Homo enim cum in honore esset, & quidem summo, ad imaginem nimirum Dei conditus, non intellexit, hoc est, tanta dignitate se indignum praeiudicauit. Hinc comparatus est iumentis, imò lapsu & peccato admissio ad extremam infelicitatem est reductus, iumentis ipsis tamen & miserior factus & infelicior, quanto illis erat in statu innocentiae ob imaginem Dei sublimior & praestantior.

LXXXVII.

Istius lapsus causam vel minima quauis ex parte referre in Deum, qui bona omnia valde condiderat, & homini ad innocentiam tuendam omnia subsidia contulerat, quique non est volens iniquitatem Deus, tam blasphemum est, quam quod esse potest aut cogitari in rebus omnibus vel maxime.

LXXXVIII.

Causam verò eius precipue diabolo: tum homini etiam imputas.

putamus, quorum ille inuidia, hic libidine ductus tentauit, & admisit, quod sempiterni exitij humano generi causam attulit.

LXXXIX.

Nam quod causantur aliqui scioli & praefracti, cur talem condiderit Deus hominem, qui labi posset, imò quem lapsurum esse, ignorare non potuerit: his id responsum unum volumus, Deum, qui liberrima voluntate ex nihilo fecit hominem, fecisse eum, qualem voluit: Et non angelos, multò minus Deos voluisse factos, sed homines, in quibus, quamuis non esset vel per essentiam, ut in Deo, vel per gratiam, ut in confirmatis angelis, peccandi aduocatus: esset tamen deus, non peccandi, si voluissent, & non minor imò longè maior in integritate persistendi, (si malitia abesset) quam labendi aut peccandi facultas.

XC.

Iam praescientia Dei lapsus humani causa non fuit, neque ideo iste factus est, quia prauisus fuit à Deo: sed quia culpa Diaboli atque hominis futurus erat, à Deo est prauisus, qui si futurus non fuisset, id ipsum quoque à Deo prauisus fuisset.

XCI.

At non nudus homini Diabolus apparuit: sed personatus quodammodo, larua eius animalis indutus, quod erat unum inter Apocal. 12. & 13. reliqua sagacissimum, serpentis scilicet. A quo primo organo serpens antiquus Satanas postmodum appellatus est.

XCII.

Ruinam generi humano machinaturus, mulierem, & solam quidem, atque in horto obambulantem adortus est Diabolus: sic magis ex sua parte non minima prodita, quae in eo sita est, quod homines, qua parte maxime imbecilles sunt, & in solitudine atque otio potissimum adortur.

XCIII.

Seductionis strophae, quibus Eva imposuit, haec fuerunt. 1. Verbum Dei in dubium vocauit. 2. Dictorum Dei rationes exquisiuit. 3. Obscuris ambiguitatibus sua dicta inuoluit. 4. Inficiatus est

C 3 aperte,

apertè, quod expresse Deus affirmauerat. s. Inuidie crimē, quo ipse ardebat, per calumniam in Deum transtulit. 6. Vanis promissionibus animum Eue inescavit. Quae quidem omnibus seculis vulgatissima fuerunt Diaboli ad seducendos hominum animos, atq; à Deo auertendos compendia.

XCIII.

Vnde haud obscuris indicijs peccati protoplastorum atrocitas apparet. Sunt qui sola interdicti violatione alictum illud merentur. Alij magis etiam illud eleuantes, gulositatem atq; intemperantiam fuisse interpretantur.

XCIV.

Alius & penitus peccati istius feditas rimanda est. 1. Per 1. Ioan. 5. bi diuini veritate in dubium vocata, mendacem Deum Eua perfida constituit. 2. Accessit laesa maiestatis crimen, cuius illa honores, non contenta suis, appetijt. 3. In quo ipso ambitio fuit, coniuncta cum ingratitude, viraq; summè detestanda. 4. Nec defuit apostasia à Deo. Cum enim posthàbito verbo Dei, Satanicae promissioni plus fidei habuit: an hic non fides Dei abnegata est? 5. Quo eodem referenda sunt contumelia & mendacia, in Deum proiecta à Diabolo, quorum rei protoplasti facti sunt, ut primum dictis Satana obediētes sese praeuerunt.

XCVI.

Hec verò omnia locum habere in natura tam praestante non potuerunt, nisi facta insigni mutatione, hoc est, extincta in homine imagine Dei, atq; in eius locum illicò fœdissima corruptione subsecuta, quam Peccatum Originis appellarunt veteres. peccati voce horrendam naturam bonae deprauationem significantes.

XCVII.

Iam hac corruptio non fuit in homine, ab eiusdem corpore & anima distincta & separata quadam substantia: οὐ γὰρ ὁ πρὸ τοῦ κακοῦ, οὐδ' ἐν τοῖς οὗτοι τὸ κακόν: οὐκ ἐστὶ τὸ κακόν ἢ κακόν ὅτι ἐστὶ, οὐτε ἐν τοῖς οὗτοι.

fol. 39.

XCVIII.

Neg. etiam corruptio ista cum corpore, vel anima, vel vitiis
uis

uis horum parte aliqua idem, minime omnium autem cum toto ipso homine, eiusdem substantia & natura vnum simpliciter & idem fuit. Sic enim alius substantia Adamus fuisset, qui initio conditus est, alius itidem qui in peccatum prolapsus fuerat, alius deniq; & essentia diuersus, postquam regeneratus fuit: quo facto culpa lapsi Adæ nihil ad conditum illum: regeneratio, nihil ad lapsum illum, utpote essentia diuersum attineret.

XCIX.

Periclitantur ex hoc monstroso dogmate primarij religionis articuli de Creatione, Redemptione & sanctificatione: In primis peribit nobis consolatio omnis acropolis illa, Natura, quam nobiscum Christus communem, & substantia speciem eandem habet societas.

C.

Sed neq; viceuersa illud est probandum, quod malum istud nimis eleuantes aliqui, priuatione tantum boni definiunt, & carentiam iustitiae originalis, quasi his ablatis, quod reliquum in natura fuit, integrum permaneret.

CI.

Ad quem blasphemum errorem refutandum D. Lutherus peccatum illud primarium Naturam hominis & peccatum naturam quandocq; appellare non dubitauit, non peccatum cum substantia hominis confundens (quem ille errorem summè est abominatus) sed sic peccati atrocitatem, omnia in natura humana corruptentis, innuens.

CII.

Hic ergo utrinq; errorum vitatis scopulis, corruptionem istam, dicimus esse naturam, quod substantiam remanentis quidem: sed imagine Dei spoliata, extremam in homine deprauationem, quae partibus & facultatibus eius vniuersis horribiliter vitiat, natura tota Deo abominanda, & damnationis aeternae rea facta est.

CIII.

Huius verò mali à protoplastis in posteros omnes, Christo vno excepto, propagatio facta est, siq; mediante generatione etiam
Rom. 5. Cor. 15.
num, & fiet in omnibus, quotquot victuri sunt, cuius gratia filij
ira naturam sumus, quotquot in hunc mundum nascimur.

Iam

CIII.

Iam sanè nihil dubium est, protoplastos hoc modo lapsos, reos esse factos illico eius iudicij, quod illis à Deo latum significatumq; fuerat, hoc est, proiectos à Deo, mortem sibi ac damnationem sempiternam accersuisse: cuius iudicij, in pectore sese exerentis, tum sese produnt indicia, cum nuditate agnita, latebras quarunt, vocem ac conspectum Dei ferre nequeunt, & quasi Panico terrore perculsi, quid agant, quid loquantur, quid consilij ceptent, nesciant: gratias sese proditura, & fortassis in neruum desperationis eruptura, nisi opus à Deo occursum fuisset exitio.

CV.

Quod si in isto statu permansissent, vel alterutri istorum ingens paupor & angustia subitam mortem attulisset, in deplorato futuram fuisse eius salutem iam est certum, quam quod certissimum.

CVI.

Ut mirari subeat animum, quid mentis, quid frontis habeant, qui predestinatos gratia totaliter (ut loquuntur) excidere posse negant, imò illud affirmare, abominosum esse dicunt. Quorum abominosas voces vel presens abunde historia refutat.

CVII.

Ceterum verò Deus ira sua iustissima feruore aduersus Serpentem conuerso precipue, sic in istum peccati autorem animaduertit, ut generis humani immensa bonitate misertus, ad concipiendam animo spem salutis atq; restorationis ingens solatium illis co proposuerit.

CVIII.

Id factum est promissione ea, quæ πρωτευγγελιον merito appellata, de semine mulieris venturo, odium diaboli κηαρωνδον πολεμον subituro, imò tandem etiam caput eiusdem contrituro, spem fecit generi humano indubitata, qua una rursus confirmati protoplasti, patres roborati omnes, salutis in Christo nascituro, & peccatū protoplasti sua morte expiaturo, beneficium sunt adepti.

Breuis

CIX.

Breuis quidem fuit illa proteuangelij concie, nonnullis etiam obscura olim visa fuit. Verum ea precipuos doctrina Christiana locos haud obscure continet, quales sunt. 1. De persona Christi, & duabus eiusdem naturis, quarum una, mulieris semen, & morsibus Diaboli obnoxia, hoc est humana; altera conterendo Satana captiui sufficiens, id est, diuina esset. 2. De communicatione Isaiamarum. 3. De officio Messie. 4. Vaticinium de morte & resurrectione Christi. 5. Testimonium de iustificatione saluandorum coram Deo. 6. De cruce & calamitatibus Ecclesia, & similes, quos hic omnes pertractare longum foret.

CX.

Hac opinor causa fuit, cur hanc concionem omnibus seculis partim obscurare, partim deprauare extremè annis sit Diabolus.

CXI.

Rabinis planè velum hic obductum fuit, ut in meridiana luce talpis magis cecutierint, dum hic Deo cum naturali duntaxat serpente verba intercessisse arbitrati sunt.

CXII.

Priscos interpretes hic etiam dormitasse, meritò dolemus, quos par fuerat, commentationibus suis huic promissioni magnam lucem asserre.

CXIII.

Iam vnius vocis vitiosa conuersio, qua relatiuo neutro in faemininum transmutato, multis seculis in Papatu obtinuit, tamen orbi Christiano cladem attulit, ut pro Christiano Marianus penè totus factus sit.

CXIII.

Bella verò est & laurea triumphali digna Caluini interpretatio, qui verba ista ad Serpentem naturalem referens, de hostili dissidio, quod sit serpentibus cum genere humano, mulieribus precipue, intercessurum, intelligenda asserit: hac una opera cum preziosissimam istam totius veteris Testamenti gemmam Iudaica

D

temez

remeritate proculcans, tūc ad subruenda vniuersa religionis fundamenta breui compendia magnam viam sternens.

CXV.

Quo maior D. Luthero debetur gratia ab omnibus, cui huius gemma ex latebris eruta, atq. ab omni deprauationum sorde vindicata beneficium, postquam a Deo est discessum, praeipue soli acceptum referimus.

CXVI.

Porro verò ne promissionis istius cenonui fœderis interueni tu protoplasti in gratiam recepti, impune prorsus ferant, quod ab ipsis delictum est; aquisitum Deus moderamine usus, sic plectit transgressores, ut propemodum dubitari possit, maiore in delictis poena, an in poena ipsa remedium fuerit.

CXVII.

Quamuis enim remissa poena sempiterna, in hoc seculo affligi hominem Deus voluit: sic tamen rursus afflictionibus istis in futurum consuluit, ut & ad humilitatem ex praterito delicto promptos, & ad cauendas in posterum peccati illecebras, cautos magis & circumspectos homines reddiderit, ita ut pœnis istis inflis gendis simul & Iudicis & Medici officio functus sit.

CXVIII.

Videri queant ista in sese repugnantie quandam speciem continere. Reconciliatio enim poenam excludere videtur, maxime apud Deum: ita ut aut poena non sit, ubi reconciliatio praesit, aut non sit vera reconciliatio, ubi poena superest.

CXIX.

At non habet hic locum ista argutatio: id quod vel ex uno mortis decreto luce ipsa meridiana magis est perspicuum: Proinde quod pijs in hac vita non paucis contingit, ut afflictiones sustineant, quae & τριωγίας & δολιχαίρας rationem habeant: id protoplastis etiam vsuuenit, ut afflictiones partim in peccati poenam & vindictam, partim medicina gratia experti sint.

Fuerunt

CXX.

Fuerunt illa in duplici discrimine posita: speciales aliqua, & vnius sexus propria: nonnulla communes omnium,

CXXI.

Mulieri, respectu mariti, subiectio & obedientia conceptum, & partus dolores & molestia, & qui his labores adiacent, sunt impositi. Viro, victus per laborem querendi parandiq. necessitas oblatas est.

CXXII.

Communes sunt primum inuitabilis moriendi, quae incumbit omnibus, necessitas, quae in terram redigitur, quod est terra sumtum fuit: à qua morte Adam, si non peccasset, immunis, & post longissimam in his terris actam vitam, citra mortem, ad caelestem beatitudinem transferendus fuerat.

CXXIII.

Altera est, loci mutatio, qua Paradiso exulare protoplasti, & terram exterā colere coacti sunt. Nam cum & tam culto hospitio indignos sese prabuissent: & ex loci istius splendore atq. affluentia nil nisi periculum ipsis metuendum esset: Paradiso expulsi sunt, ex vniuersis illius incolatus diuitijs nil secum, nisi pelliceas tunicas auferentes: & ne eodem redeundi illos desiderium incesceret, angeli flammante gladio custodes sunt apposti, qui aditu illos prohiberent.

CXXIII.

Quorum omnium is praecipue finis fuit, ut his cen indicibus de peccato admissio subinde admoniti, & hoc serio desceant, & reliquis sedulo abstineant: At verò nec afflictionibus neq. peccatis in hoc mundo unquam plenè liberati, de corpore mortis huius liberari tanto auidius desiderant, & ex misera hac lachrymarum valle ad beatam felicitatem ardenti voce semper aspirent. Quod in nobis etiam operetur pater Domini nostri Iesu Christi, benedictus in omnia secula, AMEN.